

V Praze 19. 2. 2025

Věc: Nepřijatelný návrh na „automatické strojové tlumočení“ v návrhu cizineckého zákona

Vážená paní poslankyně, vážený pane poslanče,

jako předsedkyně profesní organizace tlumočnicků a překladatelů ČR se na Vás obracím v souvislosti s nepřijatelným návrhem obsaženým v tisku cizineckého zákona (vládní návrh zákona o vstupu a pobytu cizinců, [sněmovní tisk č. 782/0](#)), který zavádí do právního řádu ČR tzv. „strojové tlumočení“, tedy nástroj využívající umělou inteligenci.

Vítáme modernizaci a digitalizaci pobytové agendy, máme však vážné výhrady k tomu, že předkladatel návrhu do něj vložil ustanovení o nahrazení systému soudních tlumočnicků nespecifikovaným strojovým překladem, a to bez debaty s širší právníkou a translatologickou veřejností, bez posouzení společenských, právních a bezpečnostních dopadů, bez součinnosti s Ministerstvem spravedlnosti, do jehož gesce soudní tlumočníci spadají a bez ohledu na požadavky AI Aktu.

Česká republika disponuje katalogem nezávislých soudních tlumočnicků, kteří musí splňovat přísné kvalifikační předpoklady, absolvovat doplňkové studium na právnické fakultě a složit zkoušku ze znalosti právních předpisů. Soudní tlumočnick musí ze zákona vykonávat svou činnost osobně a je za ni odpovědný ve správní i v trestněprávní rovině. Ministerstvo vnitra však ve svém návrhu fakticky tento systém nahrazuje nedefinovanou technologií a činí tak *pro futuro*, jak uvádí v důvodové zprávě.

Znění návrhu:

§ 477

Možnost tlumočení pomocí technického zařízení

(1) K tlumočení úkonu v řízení může správní orgán použít namísto tlumočnicka zapsaného v seznamu soudních tlumočnicků a soudních překladatelů technické zařízení.

(2) Technické zařízení podle odstavce 1 musí umožňovat automatické tlumočení mluveného cizího jazyka do českého jazyka a zpět do cizího jazyka v reálném čase. Přesnost a rychlost tlumočení musí být srovnatelná s tlumočnickým úkonem provedeným tlumočnickem zapsaným v seznamu soudních tlumočnicků a soudních překladatelů.

Opakovaně jsme Ministerstvo vnitra v průběhu připomínkového řízení upozorňovali, že je nepřijatelné dávat do zákona něco, co neexistuje, což mluvčí ministerstva vnitra potvrdila ve svém [vyjádření pro Český rozhlas](#).

Varujeme před dalekosáhlými riziky používání strojových překladačů bez lidské kontroly využívajících umělou inteligenci, bez přijetí roadmap k využívání umělé inteligence v justiční a policejní praxi jako celku.

Jazykovou excelenci vnímáme jako jednu z důležitých složek prosperity a bezpečnosti našeho státu a v tomto kontextu celý návrh hodnotíme jako velice nešťastný, jelikož navozuje zásadně mylnou představu, že lingvistická odbornost je zbytná. Pokud je motivací pro návrh ministerstva vnitra nedostatek dostupných certifikovaných tlumočnicků, pak **je nutné naopak upřít síly na zvýšení dostupnosti certifikovaných tlumočnicků, nikoli zbývající tlumočnický od výkonu profese odradit.**

Bohužel musíme konstatovat, že na opakované písemné dotazy Jednoty tlumočnicků a překladatelů (JTP) panu ministru Vítu Rakušanovi nám pan ministr osobně nikdy neodpověděl. Opakujeme tedy i touto cestou, že nejsme luddité, nechceme bořit stroje a nebráníme se pokroku, chceme však vést se státní správou relevantní odbornou debatu o tom, jak nám mohou technologie usnadnit rutinní činnosti a zvýšit efektivitu naší odborné práce.

Z technického pohledu je třeba věnovat pozornost tomu, jakými jazyky nejčastěji mluví žadatelé o azyl na území České republiky. Podle dostupných údajů bylo v roce 2023 evidováno celkem 1 427 žádostí o udělení mezinárodní ochrany, nejvíce žádostí bylo přijato od státních příslušníků Turecka (213), Uzbekistánu a Vietnamu (shodně 136) a Ukrajiny (129). K 31. 12. 2023 v ČR používalo azyl 1 256 osob (nejčastěji státní příslušníci Myanmaru, Afghánistánu a Ruska), dalších 1 227 osob mělo platnou doplňkovou ochranu (nejčastěji státní příslušníci Ukrajiny, Sýrie a Afghánistánu). Zdroj: ČSÚ [Mezinárodní ochrana | Statistika](#)

Představy laické veřejnosti o kvalitě tzv. strojového tlumočení se zakládají na zkušenostech z nejrozšířenějších jazyků, například angličtiny. Předpoklad, že tzv. strojové tlumočení mezi češtinou a paštšským nebo uzbeckým jazykem bude kvalitativně srovnatelné s tlumočením kvalifikovaného soudního tlumočnicka, je utopie. Je potřeba si uvědomit, že tyto jazykové kombinace se strojově převádí přes jiný, tzv. pivotní, jazyk, zpravidla přes angličtinu. Dochází tedy ke dvojímu převodu a potenciálně i dvojímu zkreslení.

Doslovnost převodu je nevýhodou. Podíváme-li se na spontánní lidskou mluvu, navíc ještě realizovanou v nekomfortních, stresujících podmínkách, bývá nestrukturovaná, přerývaná, obsahuje nedokončené věty, s použitím nonverbálních složek a významové intonace. Návrh tedy mimo jiné nebere v potaz teorii komunikace. Nebere v potaz, že tlumočení není překlad pečlivě koncipovaného písemného textu. Aktuálně je dostupná **rozsáhlá databáze odborných prací popisujících celou řadu zásadních pochybení v procesu strojového překladu**, předsudečnost, výpustky, záměny a zcela

Senovážné nám. 23, 110 00 Praha 1, ☎/fax: 224 142 312, ☎: 224 142 517	JTP@JTPunion.org
Bank. spojení: č. ú. 2800245144/2010 (FIO, V Celnici 10, 117 21 Praha 1) BIC: FIOBCZPPXXX, IBAN: CZ5020100000002800245144, IČO: 00505676 - DIČ: CZ00505676	www.JTPunion.org

nesprávné interpretace. Aktuální překladače zásadně chybují, a to právě i v odborném překladu. Například u složitější věty změní z afirmativního sdělení (kladná věta) vyznění na negaci (záporná věta), a to u psaného, lineárně strukturovaného textu.

Tématem se zabýval **Výbor pro moderní technologie a lidská práva RVLP**, který k návrhu na „automatické tlumočení“ svolal slyšení v dubnu 2024, jehož jsem měla možnost se účastnit. Následně Výbor **jasně pojmenoval rizika ve svém [stanovisku](#)**, které k návrhu přijal. V tomto stanovisku jednoznačně doporučuje od navrhované úpravy v tuto chvíli upustit.

Rada Evropské unie přijala v květnu 2024 AI Act, jehož snahou je harmonizovat regulaci AI v celé EU, zajistit bezpečnost a ochranu práv a **využívat AI ve prospěch lidí**. V prosinci 2024 pak byly schváleny závěry pro odpovědnou integraci AI v oblasti justice, kde se hovoří o potenciálu nástrojů AI jako jsou nástroje pro sumarizaci soudních dokumentů, analýzu judikatury, navrhování textů, překlad/tlumočení či zpracování hromadných žalob. Rada EU však ve svých závěrech zdůrazňuje, že využití AI musí být doprovázeno zárukami. Klíčovým principem je tzv. *human-in-the-loop* přístup, kdy výstupy AI vždy ověřuje lidský odborník, aby byla zajištěna jejich správnost, objektivita a ochrana základních práv. **Přijmout na základě chybného AI tlumočení správní rozhodnutí je v přímém rozporu s těmito požadavky.**

Důsledně komunikujeme s partnery v zahraničí. Podařilo se nám díky široké spolupráci s partnerskými zahraničními organizacemi vydat jednotné stanovisko Světové federace překladatelů [FIT k využití umělé inteligence v tlumočení](#), kde je zmíněna situace v České republice a konkrétně jsou zde vyjmenována všechna rizika [českého návrhu](#). Prezidentka FIT přijela v listopadu 2024 na [pracovní návštěvu do Prahy](#), kde proběhl za její účasti kulatý stůl a setkání na Ministerstvu kultury a Úřadu vlády. V rámci JTP zároveň aktivně pořádáme specializační kurzy pro překladatele pro práci se strojovými překladači, nástroji počítačem podporovaného překladu a nástroji umělé inteligence, jelikož naším zájmem je zvyšovat kvalifikaci a technologické kompetence profesionálních překladatelů a tlumočnicků v Česku.

S nepochopením čteme v důvodové zprávě, že motivací pro návrh je údajně nedostatečná kvalita tlumočnicků u cizineckých řízení. Řešením výhrad ke kvalitě tlumočení není nahrazení certifikovaných tlumočnicků stroji, nýbrž zvyšování dostupnosti kvalifikovaných tlumočnicků. Zákon o soudních tlumočnících a soudních překladačích ukládá jednoznačné požadavky na soudní tlumočnický co do kvalifikace i etiky a orgánům veřejné moci povinnost zasílat podněty ohledně domnělého pochybení soudního tlumočnicka či překladatele kompetentnímu Odboru znaleců a tlumočnicků Ministerstva spravedlnosti, které s tímto tlumočnickem/překladačem **může zahájit správní řízení, udělit pokutu či v krajním případě odebrat oprávnění**. Pokud má MV informace o nekvalitním či neetickém výkonu tlumočnické činnosti, je povinno konat a usilovat o nápravu. Není ani v zájmu profesní organizace, aby hájila špatný výkon tlumočnicka, který poškozuje profesní komunitu jako celek. Jestliže se zároveň z veřejných prohlášení dozvídáme, že stížnosti se netýkají zapsaných soudních tlumočnicků, ale tlumočnicků bez oprávnění přibraných jednorázově *ad hoc* (bez kulatého razítka), pak

Senovážné nám. 23, 110 00 Praha 1, ☎/fax: 224 142 312, 📠: 224 142 517	JTP@JTPunion.org
Bank. spojení: č. ú. 2800245144/2010 (FIO, V Celnici 10, 117 21 Praha 1) BIC: FIOBCZPPXXX, IBAN: CZ5020100000002800245144, IČO: 00505676 - DIČ: CZ00505676	www.JTPunion.org

upozorňujeme, že proti této neblahé praxi některých orgánů veřejné moci dlouhodobě vystupujeme a naopak **důrazně upozorňujeme, že k 1. 1. 2026 končí přechodné období pro soudní tlumočnický a překladatelský podle Zákona č. 354/2019 Sb., a u řady jazyků, včetně jazyků skandinávských, či českého znakového jazyka hrozí, že v celé zemi zbydou jednotky (slovy 2!) tlumočníci, respektive tlumočnice na celou republiku. Apelujeme, aby se stát urgentně začal situací zabývat a výkon činnosti soudních tlumočnicků, respektive tlumočnic, naopak veřejně podpořil!**

Žádáme vás, abyste návrh odmítli a zároveň iniciovali širokou odbornou debatu o otázkách, které jsou přehlíženy.

V cizineckých řízeních jsou dotčena základní lidská práva žadatelů a práva na spravedlivý proces. Jakákoli chyba stroje může mít nedozírné následky.

Nástroje pro překlad se budou i nadále zdokonalovat, ale technologická řešení se musí používat pouze jako podpůrný nástroj pro certifikované lidské tlumočnický, s cílem zvýšit efektivitu procesu bez negativního dopadu na kvalitu a spolehlivost komunikace. Zdůrazňujeme význam lidského úsudku a otázku odpovědnosti, kdy nepřesnosti nebo špatné interpretace mohou vést k zásadnímu poškození nebo porušení lidských práv.

Chybí nám uznání složitosti jazyka, který zahrnuje nejen slova, ale také kulturní nuance, víceznačnosti, emocionální výrazy a neverbální komunikační signály, kde stroje fatálně selhávají. Podporujeme vývoj a použití nejnovějších technologií tak, aby podporovaly, ale nenahrazovaly roli kvalifikovaných lidských překladatelů a tlumočnicků ve společnosti.

Naším zájmem je zajistit dostupnost kvalifikovaných tlumočnicků jak pro veřejnost, tak pro orgány veřejné moci při vědomí významu jazykových profesionálů pro bezpečnost a prosperitu naší země. **Žádáme veškeré odpovědné orgány státu, aby všestranně podpořily dostupnost kvalifikovaných tlumočnicků a překladatelů, která je aktuálně významně ohrožena.**

S radostí odpovím na případné dotazy a uvítám možnost osobního setkání.

S pozdravem

Mgr. Edita Jiráková, Ph.D.
předsedkyně

Senovážné nám. 23, 110 00 Praha 1, ☎/fax: 224 142 312, ☎: 224 142 517	JTP@JTPunion.org
Bank. spojení: č. ú. 2800245144/2010 (FIO, V Celnici 10, 117 21 Praha 1) BIC: FIOBCZPPXXX, IBAN: CZ5020100000002800245144, IČO: 00505676 - DIČ: CZ00505676	www.JTPunion.org